

Практична робота 3

ТЕМА: «Вимоги до органічного виробництва, продукції та сировини»

Мета роботи: засвоїти загальні вимоги до органічного виробництва, виробництва органічних харчових продуктів, органічного рослинництва та заготівлі органічних об'єктів рослинного світу.

Матеріали та обладнання: підручники, електронні інформаційні ресурси, довідники.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

ЗАКОН УКРАЇНИ Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Цей Закон визначає основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах.

Розділ V

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО

Стаття 13. Галузі органічного виробництва

1. До галузей органічного виробництва належать:
 - органічне рослинництво (у тому числі насінництво та розсадництво);
 - органічне тваринництво (у тому числі птахівництво, бджільництво);
 - органічне грибівництво (у тому числі вирощування органічних дріжджів);
 - органічна аквакультура;
 - виробництво органічних морських водоростей;
 - виробництво органічних харчових продуктів (у тому числі органічне виноробство);
 - виробництво органічних кормів;
 - заготівля органічних об'єктів рослинного світу.

2. Порядок (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 14. Загальні вимоги до органічного виробництва

1. Загальними вимогами до органічного виробництва є:

відокремлення у часі або просторі виробництва та зберігання органічної продукції, у тому числі ведення обліку такої продукції, від виробництва та зберігання неорганічної продукції і продукції перехідного періоду;

використання технологій, що відповідають вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції;

використання переважно відновлюваних ресурсів та власних ресурсів, у тому числі продуктів переробки відходів та побічної продукції рослинного та тваринного походження, за умови що вони відповідають вимогам до органічного виробництва;

використання технологій, що не завдають шкоди здоров'ю людей, рослинам, добробуту тварин, запобігають забрудненню навколишнього природного середовища або мінімізують його;

використання харчових добавок, мікроелементів та добавок для технологічних цілей у гранично допустимих кількостях, визначених законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції;

використання води як інгредієнта органічної продукції, що відповідає вимогам, встановленим законодавством до води питної;

заборона змішування одних і тих самих органічних і неорганічних інгредієнтів в одному органічному продукті.

2. У процесі органічного виробництва забороняється застосування:

будь-якого неприродного або неконтрольованого впливу на геном сільськогосподарських рослин і тварин (у тому числі птиці та комах), промислових мікроорганізмів шляхом застосування для виробництва генетично модифікованих організмів та продуктів, що містять, складаються або вироблені із генетично модифікованих організмів, крім застосування ветеринарних лікарських засобів, внесених до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, у випадках, встановлених цим Законом;

синтетичних речовин, у тому числі агрохімікатів, пестицидів, антибіотиків для превентивних цілей, гормональних препаратів, стимуляторів росту та підкорму тварин (у тому числі птиці та комах);

методів електричної або іншої стимуляції для примушування, що завдає тваринам болю, застосування транквілізаторів;

іонізуючого випромінювання;

гідропонних методів;

використання штучно виведених поліплоїдних тварин та рослин;

речовин і технологічних методів виробництва, результати застосування яких можуть ввести споживача в оману щодо природи (походження) продукту;

стимуляторів росту, гормонів або аналогічних речовин, крім застосування речовин, внесених до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що

дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, у випадках, встановлених цим Законом.

3. Перелік речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики.

Стаття 15. Вимоги до виробництва органічних харчових продуктів

1. Вимогами до виробництва органічних харчових продуктів є:

використання переважно біологічних, механічних та фізичних методів виробництва;

використання під час виробництва органічних інгредієнтів (додана вода та кухонна сіль не включаються у розрахунок відсоткових часток складників органічних інгредієнтів);

вживання належних заходів для уникнення забруднення недозволеними речовинами або продуктами, заходів з очищення і дезінфекції виробничого обладнання та потужностей, а в разі необхідності - заходів з очищення харчової продукції. Усі заходи з очищення повинні фіксуватися оператором;

ведення обліку та документування усіх операцій з виробництва органічних харчових продуктів;

ідентифікація кожної партії органічних харчових продуктів;

вміст у готовому харчовому продукті не більше одного інгредієнта сільськогосподарського походження перехідного періоду.

2. До органічних харчових продуктів не належить продукція мисливства та рибальства в умовах дикої фауни.

Стаття 17. Вимоги до виробництва органічних кормів

1. Вимогами до виробництва органічних кормів є:

виробництво кормів з органічних кормових матеріалів, крім випадків, коли на ринку відсутні органічні кормові матеріали. При цьому кормові матеріали, що використовуються у виробництві органічних кормів, не повинні містити одночасно ті самі органічні та неорганічні інгредієнти;

кормові матеріали, що використовуються в органічному виробництві, не можуть оброблятися синтетичними розчинниками;

зведення до мінімуму використання кормових добавок та допоміжних засобів, крім випадків, коли це необхідно для технологічних або зоотехнічних потреб чи для конкретних цілей годування;

використання переважно біологічних, механічних та фізичних методів виробництва;

вміст у кормі не більше одного інгредієнта сільськогосподарського походження, виробленого у перехідний період;

ведення обліку та документування усіх операцій з виробництва корму;

ідентифікація кожної партії корму.

Стаття 18. Вимоги до органічного рослинництва

1. Вимогами до органічного рослинництва є:

застосування для захисту рослин переважно агротехнічних, біологічних, механічних і фізичних методів з урахуванням відповідних сівозмін, а також шляхом вибору відповідних видів та сортів, стійких до шкідників і хвороб;

використання під час вирощування та обробки рослин методів, що оптимізують біологічну активність ґрунтів, забезпечують збалансоване постачання поживних речовин рослинам, у тому числі використання живих мікроорганізмів;

використання ґрунтозахисних технологій вирощування рослин, що запобігають виникненню у ґрунті ерозійних чи інших деградаційних процесів;

використання добрив, меліорантів, матеріалів мікробіологічного, рослинного чи тваринного походження та інших речовин, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів та урожайності сільськогосподарських культур, для поліпшення якості рослинницької продукції, які розщеплюються біологічно, за умови що вони внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

використання неорганічних засобів захисту рослин, меліорантів, регуляторів росту рослин лише у порядку та обсягах, визначених законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, за умови що вони внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

заборона використання мінеральних азотних добрив;

регулярне очищення та дезінфекція приміщень та споруд, що використовуються для органічного рослинництва речовинами, що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

використання для сівби органічного насіння та використання для посадки органічного садивного матеріалу, крім випадків, встановлених цим Законом;

здійснення біологічного контролю за шкідниками та хворобами рослин.

2. В органічному рослинництві дозволяється використання біодинамічних препаратів.

Стаття 20. Вимоги до заготівлі органічних об'єктів рослинного світу

1. Вимогами до заготівлі органічних об'єктів рослинного світу є:

здійснення заготівлі об'єктів рослинного світу та/або їхніх частин у їх природному середовищі на чітко визначених територіях та ділянках у порядку, встановленому законодавством, за умови що такі території та ділянки протягом останніх трьох років не піддавалися обробці речовинами іншими, ніж речовини (інгредієнти, компоненти), що дозволяється використовувати у процесі

органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

відсутність впливу заготівлі об'єктів рослинного світу та/або їхніх частин на стабільність природного середовища та виснаження його ресурсів;

забезпечення простежуваності об'єктів рослинного світу.

Стаття 23. Вимоги до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях

1. Перелік речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, формується виключно з речовин (інгредієнтів, компонентів), використання яких дозволено у сільському господарстві, за такими позиціями:

- 1) засоби захисту рослин;
- 2) добрива і речовини для покращення ґрунту;
- 3) неорганічні кормові матеріали рослинного походження, кормові матеріали тваринного і мінерального походження та деякі речовини, які застосовуються у годуванні тварин;
- 4) кормові та технологічні добавки;
- 5) продукти для очищення і дезінфекції ставків, кліток, будівель і споруд, що використовуються у тваринництві;
- 6) продукти для очищення і дезінфекції будівель і споруд, що використовуються у рослинництві;
- 7) інші речовини (інгредієнти, компоненти).

2. Речовини (інгредієнти, компоненти), внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, застосовуються у таких випадках:

1) у разі відсутності у достатній кількості або належної якості речовин (інгредієнтів, компонентів) рослинного, тваринного, мікробного або мінерального походження, або відсутності альтернативи складників, необхідних для отримання кінцевого продукту;

2) у разі відсутності можливості використання для захисту рослин біологічної або фізичної альтернативи, застосування методів селекції, культивування або інших ефективних агротехнічних прийомів, для боротьби з шкідливими організмами або певною хворобою використовуються засоби захисту рослин;

3) можуть бути дозволені для використання продукти, які не належать до рослинного, тваринного, мікробного або мінерального походження і не є ідентичними їх природній формі, лише якщо умови їх використання виключають будь-який безпосередній контакт з істотною частиною культури;

4) застосування добрив і речовин для покращення ґрунту повинно обумовлюватися необхідністю для отримання чи підтримання відповідного рівня родючості ґрунту або для виконання певних вимог щодо живлення сільськогосподарських культур, або для покращення ґрунту;

5) застосування кормів та кормових добавок повинно обумовлюватися необхідністю підтримання здоров'я, добробуту і життєздатності тварин, збагачення відповідної дієти для забезпечення фізіологічних та поведінкових потреб відповідних видів або якщо без застосування цих речовин неможливе виробництво корму;

6) у разі відсутності кормів мінерального походження, мікроелементів, вітамінів чи провітамінів природного походження дозволяється використання аналогічних речовин чітко визначеного хімічного складу.

Стаття 24. Випадки застосування винятків з вимог до органічного виробництва

1. Винятки з загальних вимог та вимог до органічного виробництва за відповідними галузями застосовуються операторами за згодою органу сертифікації у випадках, встановлених цим Законом.

Винятки мають зводитися до мінімуму, обмежуватися у часі та можуть застосовуватися у разі:

1) забезпечення можливості для оператора започаткувати або продовжити органічне виробництво за наявності обмежень, пов'язаних з кліматичними умовами, географічним розташуванням, структурою потужностей, зокрема це стосується прив'язування тварин, утримання бджіл для запилювання, паралельного виробництва;

2) забезпечення можливості використання неорганічних кормів, насіння, садивного матеріалу, живих тварин та іншої сільськогосподарської продукції за відсутності на ринку такої органічної сільськогосподарської продукції;

3) забезпечення можливості використання неорганічних інгредієнтів сільськогосподарського походження за відсутності на ринку таких органічних інгредієнтів, за умови що вони внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

4) забезпечення вирішення проблем, пов'язаних з утриманням жуйних тварин під час заключної фази відгодівлі;

5) забезпечення виробництва органічних харчових продуктів для дієтичних цілей. Технологічні добавки, ароматизатори, мікроорганізми і ензими, мінеральні речовини, мікроелементи, вітаміни, амінокислоти та інші мікронутрієнти можуть використовуватися лише за умови, що вони внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях;

б) необхідності вжиття тимчасових заходів для забезпечення можливості продовжити органічне виробництво або започаткувати його знову у зв'язку з форс-мажорними обставинами, що виникли через природні катаклізми;

7) забезпечення використання харчових добавок та інших речовин (технологічні добавки, ароматизатори, мікроорганізми і ензими, мінеральні речовини, мікроелементи, вітаміни, амінокислоти та інші мікронутрієнти) або кормових добавок, за умови що вони внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, та законодавством встановлено обов'язковість їх використання.

2. Особливості застосування винятків визначаються Порядком (детальними правилами) органічного виробництва та обігу органічної продукції.

Орган сертифікації зобов'язаний інформувати центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, про кожен випадок надання передбаченої цим Законом згоди.

3. У разі використання ветеринарних лікарських засобів інформація про дату лікування, діагноз, дози та назву лікарського засобу та інша відповідна інформація повинна надаватися органу сертифікації.

4. Тварини, які піддавалися лікуванню, повинні обов'язково позначатися: великі тварини - індивідуально; птиці, дрібні тварини та бджоли - індивідуально або за партією чи вуликом.

Якщо протягом 12 місяців тварина отримує більше одного курсу лікування і її репродуктивний життєвий цикл менше одного року, така тварина або продукція, отримана з неї, не може маркуватися та реалізовуватися як органічна продукція. Для таких тварин застосовується перехідний період.

Тварини, які піддавалися лікуванню, та продукція, отримана від таких тварин, можуть маркуватися як органічні лише після завершення періоду виведення лікарської речовини з урахуванням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

5. У разі відсутності на ринку певного органічного інгредієнта для виробництва органічних харчових продуктів або кормів орган сертифікації за запитом оператора погоджує у кожному конкретному випадку використання неорганічного інгредієнта під час виробництва органічної продукції у разі, якщо він внесений до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, та за умови документального підтвердження оператором необхідності застосування такого інгредієнта. При цьому частка погоджених неорганічних інгредієнтів не повинна перевищувати 5 відсотків (за вагою), без урахування частки води та кухонної солі.

6. У разі відсутності на ринку органічного насіння та/або садивного матеріалу орган сертифікації за запитом оператора у кожному конкретному

випадку погоджує використання неорганічного насіння та/або садивного матеріалу, якщо воно не піддавалося обробці речовинами іншими, ніж ті, що дозволені законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, та за умови документального підтвердження оператором необхідності застосування такого насіння та/або садивного матеріалу. З метою встановлення факту наявності на ринку України органічного насіння та/або садивного матеріалу центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики, веде Реєстр органічного насіння та садивного матеріалу у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Відомості Реєстру органічного насіння і садивного матеріалу є підставою для визначення факту наявності чи відсутності на ринку України органічного насіння та/або садивного матеріалу.

7. У разі відсутності на ринку органічних тварин орган сертифікації за запитом оператора у кожному конкретному випадку погоджує використання неорганічних тварин, за умови документального підтвердження оператором необхідності використання таких тварин.

8. Органи сертифікації під час надання згоди щодо використання неорганічних інгредієнтів, допустимих обсягів їх застосування та часу застосування повинні враховувати можливу шкоду для життя та здоров'я людей і тварин, негативний вплив на навколишнє природне середовище; можливість піддавати такі речовини фізичним (механічним, термічним), ферментативним чи мікробним процесам.

9. Згода органів сертифікації на використання під час виробництва операторами неорганічних інгредієнтів, тварин, насіння та/або садивного матеріалу надається відповідно до Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Стаття 25. Вимоги до органічного виробництва під час перехідного періоду

1. Оператор під час перехідного періоду зобов'язаний дотримуватися вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Операторам заборонено реалізовувати продукцію, вироблену під час перехідного періоду, як органічну.

2. Датою початку перехідного періоду є дата укладення між оператором та органом сертифікації договору на проведення сертифікації. Тривалість перехідного періоду визначається залежно від галузі органічного виробництва. За результатами проведення першої інспекції оператора органом сертифікації ця дата може переглядатися залежно від галузі органічного виробництва з урахуванням методів господарювання оператора, застосування інгредієнтів і компонентів, дозволених законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що підтверджується відповідними документами.

3. Для органічного рослинництва тривалість перехідного періоду щодо земельних ділянок для вирощування однорічних культур не може бути менше ніж 24 місяці до початку посіву, а для багаторічних культур (крім фуражних) не може бути менше ніж 36 місяців до першого збирання органічної продукції. Тривалість перехідного періоду щодо сінокосів і пасовищ для виробництва органічних кормів та щодо земельних ділянок для вирощування багаторічних фуражних культур не може бути менше ніж 24 місяці до першого збирання органічної продукції.

4. Орган сертифікації може визначити ретроспективну дату початку перехідного періоду (але не більше ніж на 18 місяців для перелогів та 30 місяців для багаторічних насаджень) щодо земель, які протягом останніх 36 місяців не піддавалися обробітку (перелоги та багаторічні насадження) та забрудненню речовинами іншими, ніж ті, що дозволені законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

5. Перехідний період для виробництва органічного насіння і садивного матеріалу становить: один вегетаційний період для розмноження однорічних культур та два вегетаційні періоди для розмноження багаторічних культур.

6. За рішенням органу сертифікації продукція рослинництва, вироблена під час перехідного періоду, може маркуватися як "продукція перехідного періоду до органічного виробництва", за умови що:

перехідний період триває понад 12 місяців;

продукт містить лише один інгредієнт рослинного походження;

такий напис не відрізняється (за кольором, розміром, стилем) від іншого опису товару.

Органічні кормові матеріали або кормові матеріали, отримані під час перехідного періоду, не повинні вводитися у склад органічного корму одночасно з такими самими неорганічними кормовими матеріалами.

7. Для виробництва органічної аквакультури тривалість перехідного періоду щодо водних об'єктів, які не можуть бути висушені, очищені та дезінфіковані, становить 24 місяці; щодо об'єктів, які були висушені або знаходилися під паром, перехідний період становить 12 місяців; щодо об'єктів, які були висушені, очищені та дезінфіковані, перехідний період становить шість місяців.

Орган сертифікації може визначити ретроспективну дату початку перехідного періоду, якщо з такої дати водні об'єкти не піддавалися обробці речовинами іншими, ніж ті, що дозволені законодавством у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Тривалість перехідного періоду щодо місць збору морських водоростей становить шість місяців.

Тривалість перехідного періоду щодо культивування морських водоростей не може бути менше ніж шість місяців або один повний виробничий цикл.

8. Тривалість перехідного періоду тваринництва не може бути менше ніж: 12 місяців для коней і жуйних тварин, у тому числі антилоп і бізонів, призначених

для виробництва м'яса, і в будь-якому випадку не менше трьох четвертих їхнього життя; шість місяців для дрібних жуйних тварин і свиней, худоби для виробництва молока; 10 тижнів для птиці, призначеної для виробництва м'яса, введеної до господарства до досягнення нею триденного віку; шість тижнів для птиці, призначеної для виробництва яєць.

Перехідний період для тваринництва може бути скорочений, але не більше ніж на 24 місяці, за умови що перехід на органічне виробництво здійснюється всією виробничою потужністю господарства (тварини, їхній приплід, пасовища та інші землі, що використовуються для отримання кормів для тварин).

9. Тривалість перехідного періоду щодо продукції бджільництва не може бути меншою, ніж 12 місяців. Під час перехідного періоду використовується віск, отриманий у процесі органічного виробництва.

10. Орган сертифікації може скоротити тривалість перехідного періоду, передбаченого цим Законом, для суб'єкта господарювання, який перебуває під його контролем як органу іноземної сертифікації, на строк, протягом якого такий суб'єкт господарювання здійснював органічне виробництво у відповідній галузі згідно із законодавством Європейського Союзу.

ХІД РОБОТИ

Завдання:

1. Опанувати загальні вимоги до органічного виробництва, органічних харчових продуктів.
2. Засвіїти вимоги до органічного рослинництва, заготівлі органічних об'єктів рослинного світу.
3. Оволодіти знаннями щодо вимог до органічного виробництва під час перехідного періоду.

Література:

1. Закон України Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 36, ст. 275.

2. Формування ринку органічної продукції в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Т. А. кунділовська, Н. М. Зеленянська, В. Г. Захарчук [та ін.] ; за заг. ред. Т. А. кунділовської. Одеса : Астропринт, 2019. 128 с.

3. Наукові основи виробництва органічної продукції в Україні: монографія / за ред. д-ра с.-г. наук, проф., акад. НААН Я.М. Гадзала, д-ра с.-г. наук, проф., чл.-кор. НААН В.Ф. Камінського. К.: Аграрна наука, 2016. 592 с.

4. Буга Н. Ю., Яненко І. Г. Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні. Актуальні проблеми економіки. №2 (164), 2015. С. 117-125.
5. Гадзало Я. М., Камінського В. Ф. Наукові основи виробництва органічної продукції в Україні. Київ: Аграрна наука, 2016. 590 с.
6. Писаренко В. М., Писаренко П. В., Пономаренко С. В., Шаповал В. Ф. Органічне землеробство для приватного сектора. Полтава, 2017. 140 с.
7. Гамаюнова В. В. Адаптивні системи землеробства : конспект лекцій, Миколаїв, 2014. 22 с.
8. Слепцов Ю. В., Федосій І. О. Органічне овочівництво: навчальний посібник. Частина 2. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 298 с.
9. Ільчук Р. В., Дидів О. Й., Дидів І. В., Дидів А. І. Органічне садівництво та виноградарство: навч. посіб. / за ред. Скосарєвої Н. В. Львів: ПП «Інтерпрінт-М», 2019. 100 с.
10. Стецишин П. О., Пиндус В. В., Рекуненко В. В. Основи органічного виробництва. Вінниця: Нова книга. 2011. 549 с.
11. Журнали: Пропозиція, Агроном, Зерно, Цукрові буряки, Карантин і захист рослин, Новини захисту рослин, Вісник аграрної науки, Агрокомпас.